

стану героя, розкриває його емоційний інтелект як здатність до самоспостереження, емпатії та рефлексії. Форма епістолярного монологу дозволяє вибудувати інтимний контакт із читачем. Аналіз демонструє, що внутрішній монолог є не лише художнім засобом, а й інструментом розвитку особистості героя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовченко О. А. (2021). Феноменологія емоційного інтелекту підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку. Дисертація. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 487с.
2. Чбоскі С. (2019). Привіт, це Чарлі! або Переваги сором'язливих (А. Гусак, Пер.). В-во «РМ». 240 с.
3. Dücker, M. (2018). Form and Emotion in Stephen Chbosky's The Perks of Being a Wallflower. In Writing Emotions (pp. 123–140). De Gruyter.
4. Wasserman, E. (2013). Writing through Growth, Growth through Writing: The Perks of Being a Wallflower and the Narrative of Development. The ALAN Review, 40(3), 86–97.

ФОРМУВАННЯ МОВНИХ СТЕРЕОТИПІВ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Станіславчук Наталія Іванівна

доктор філософії, доцент кафедри романо-германської філології
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, Україна

В умовах комунікації в кожному суспільстві виникають певні типові – стереотипні уявлення як стосовно самих себе, так і стосовно носіїв інших етнокультур. Сучасним дослідникам цікавою є не людина взагалі, а людина в мові. Адже мова є єдиним засобом, здатним допомогти проникнути у приховану від споглядання сферу ментальності, тому що вона визначає латентну сферу членування світу в тій чи іншій культурі. Вона розповідає про такі речі, про які людина й не здогадується. Оскільки проблематика міжкультурної комунікації здебільшого окреслюється аспектом її мовного

прояву, актуальним постає питання щодо засобів вираження узагальнених стереотипних уявлень окремого етносу в мові.

Поняття «стереотип» викликало неабияку цікавість із часу його введення американським журналістом У. Ліппманом у фаховий та надалі у повсякденний вжиток. Вивчення стереотипів у західній науці почалося в 20-х роках минулого сторіччя, коли американський соціолог У. Ліппман спробував дати визначення стереотипу. Він вперше використав поняття «стереотип» в 1922 році у своїй книзі «Суспільна думка». Беручи інтерв'ю в різних діячів і представників широкого загалу з приводу тих або інших подій, У. Ліппман звернув увагу на те, наскільки різними можуть бути погляди на одну й ту саму подію та її оцінки. Він висунув гіпотезу про наявність упередженості, яка існує в певних стійких утвореннях, «pictures in our heads» (Рахман, 1999, с. 36) (картинках у наших головах), які активно впливають на сприймання людей та подій. Перенесена на ґрунт сприймання групи ця думка доповнилась уявленням про те, що, згідно з цими «картинками», члени будь-якої групи дуже схожі, практично ідентичні одне одному. Для фіксації цієї ідеї У. Ліппман запозичив з поліграфії термін «стереотип», що позначає металеву пластину з рельєфними печатними елементами, яка застосовується для відтворення одного й того ж тексту за умов друкування великих тиражів. Він же запровадив вираз «соціальний стереотип», який почав вживатися в розумінні певних схематичних культурно-зумовлених малюнків світу в голові людини, а їхньою функцією стали вважати економію зусиль під час сприймання різних соціальних об'єктів та явищ, а також захист певних культурних позицій та норм. Психологи взяли на озброєння цей термін і почали активно досліджувати сам феномен. На думку У. Ліппмана, стереотипи – це упереджені думки, які рішуче керують всіма процесами сприйняття. Вони маркують певні об'єкти, як знайомі, так і незнайомі, таким чином, що ледве знайомі здаються добре відомими, а незнайомі – глибоко чужими (Lippmann, 1992, с. 79).

Як нейтральний термін стереотип розглядається з точки зору раціонального процесу індивідуума з відтворення сукупних явищ реального

світу при вибіркового сприйнятті усталених вражень. Стереотип – це міф не обов’язково хибний, він може бути і цілком правильним, і частково правильним (Lippmann, 1992, с. 81).

Такого роду загальна негативна оцінка стереотипів, вперше запропонована У. Ліппманом, панувала в західній науці аж до кінця 50-х років, коли була висунута гіпотеза, що зміст стереотипу може бути в тому або іншому ступені істинним. З початку 70-х років відношення до стереотипу істотно змінюється в американській науці. Посилилося вивчення конкретних форм і видів стереотипів: соціальних, етнічних, вікових тощо.

Сучасні дослідження стереотипів у західній науці спрямовані на вивчення таких аспектів, як етнічний компонент, символізування сприйняття, інформативний їх зміст тощо. Проте, не дивлячись на різноманітність підходів і точок зору на природу і суть стереотипів, у західних дослідженнях домінує думка, що стереотип є узагальненням явищ, які існують у реальності, але які в стереотипах не отримують адекватного віддзеркалення. Більшість західних авторів продовжують бачити в стереотипі лише носія помилкової інформації. Особливість англійської природи полягає в її незвичайній різноманітності при малих розмірах країни. Ландшафт надзвичайно мінливий: рівнини змінюють гори, які обриваються в океан. Не менш різноманітний і архітектурний пейзаж. Кожне графство Великобританії відрізняється своїми будівельними матеріалами, технікою, стилями. Звідси парадоксальне з погляду іноземних спостерігачів поєднання прихильності до традицій, конвенціональних норм і ритуалів та скрупульозної уваги до індивідуальності, що нерідко приймає ексцентричні форми.

А. Істхоуп відзначав, що Англія – країна суперечностей і несподіванок: «Англійському характеру властиві не постійність і одноманітність, а різноманітність і різнорідність» (Easthope, 1981, с. 73). Він підкреслює, що ця матеріалістична нація дала світу велику кількість містиків і поетів. Невтомні мандрівники англійці в той же час і пристрасні садівники, прихильники своєї країни і домашнього затишку; хороші друзі, але вороги, яких не побажаєш

нікому; мирний народ, але якщо його розсердити, надзвичайно войовничий. Саме англійці при всій їх законопокірності створили кращі детективи, при всьому їх конформізмі вони володіють схильністю до ексцентричності і всіляко культивують індивідуальність (Easthope, 1981, с. 77).

Від континенту Англію відокремлює тільки протока Ла-Манш, яку англійці називають The English Channel (Англійський канал). Найвужче його місце, Па-де-Кале, вони називають The Strait of Dover за ім'ям міста Дувр, що знаходиться на його березі з англійського боку. Це зайвий раз підкреслює схильність англійців дивитися на решту світу так, немов саме вони знаходяться в його центрі і є точкою відліку (до річі, нульовий меридіан, від якого йде відлік часу, дійсно знаходиться в Грінвічі в передмісті Лондона). З іншого боку, впертість, з якою англійці зберігають на своїх картах назви, відмінні від прийнятих у більшості країн світу, свідчить про їх прихильність до традицій. Разом з географічними назвами про традиціоналізм британців свідчать міри довжини і ваги (1 line (l.) лінія = 2, 12 мм.; 1 ounce (oz.) унція = 28,35 г.), які відрізняються від прийнятих у всій Європі, а також лівосторонній рух на дорогах і своєрідна форма розеток для електроприладів.

Д. Б. Прістлі в своїй книзі «Англійці» (Priestley, 1973), намагаючись виділити основні національні риси британців, порівнює їх з французами й американцями. Вибір саме цих націй для порівняння не є випадковим. Про американців нерідко говорять, що вони з британцями складають «дві нації, розділені спільною мовою». Найтіснішим чином пов'язані з Англією американці внаслідок своєрідності геополітичних особливостей пішли в деяких аспектах дуже далеко від свого англосакського коріння. А оскільки в другій половині XX століття Великобританія передала свої позиції провідної світової держави США, перетворившись на їх молодшого політичного партнера, то англійці мають до американців складний комплекс почуттів, від ревностів до їх успіхів, до зневажливого ставлення, до відсутності глибини і культурності, що характеризує, із їхньої точки зору, середнього американця. Англійські нариси про відвідини Сполучених Штатів почали публікуватися ще з часів Ч. Діккенса

і Е. Троллопа і, як правило, носили повчальний або критичний характер. Американські письменники, філософи, політики і журналісти (Т. Джефферсон, В. Ірвінг, Ф. Купер, У. Емерсон, Г. Джеймс і ін.) теж не без іронії описували дух і традиції нації, від якої відбрунькувалися (Рахман, 1999, с. 116).

Стереотипи класифікуються за різними критеріями: за сферою застосування: (ментальні, соціальні, культурні, мовні), за рівнем поширення (національні, регіональні, субкультурні, фахові, вікові, індивідуальні, гендерні), за характером відносин (етнічні, автостереотипи, гетеростереотипи), за формою вираження (вербальні, паравербальні). Роль стереотипів проявляється через функції, які вони виконують, а саме: узагальнюючу, когнітивну, афективну, соціальну, орієнтуючу та функцію впливу на створення реальності. Мовний стереотип є ментальним стереотипом, який корелює з мовно-культурною картиною світу. Він є вербальним вираженням переконань, образів, предметів та понять. Через мовний стереотип проявляється менталітет народу. В дослідженні розглянуто прояв мовного стереотипу на рівні лінгвістичних одиниць у фразеологічних комбінаціях та в площині нормативно-стилістичної системи англійської мови. У фразеологізмах знаходять своє відображення історія народу, своєрідність його культури та побуту. Ментальні характеристики англійців, концепти народу простежуються у прислів'ях та приказках, в них відображено ставлення англійців до певних аспектів життя, які мають першочергове значення. До них належать: дім (There's no place like home/Home is home be it never so homely), іноземці (to take a French leave, Dutch feast), індивідуалізм (Solitude is at times the best society), приватність (Hidden life, happy life), обачливість (Don't put all your eggs in one basket), прагматичність (Actions speak louder than words), почуття гідності (Great souls suffer in silence), свобода (No man is free who cannot command himself), консерватизм (No news (is) good news), ввічливість (Manners make a man), етикетність (An unbidden guest knows not where to sit), відособленість (between the devil and the deep blue sea). Мовний стереотип проявляється також крізь нормативно-стилістичну систему англійської мови – звертання, вітання,

запрошення та прощання. На даному рівні мають вияв наступні риси ментальності: не категоричність (I'm afraid; not bad), індивідуалізм (через продуктивний семі-афікс self-), стриманість, не емоційність (мовчання без відповіді на слова «Thank you», мала кількість неперехідних дієслів, що виражають емоції), етикетність (вживання звертань «Mr», «Sir», «Ms», «Mrs», «Ms», «Madam» відповідно до соціального стану, існуванням табу що обговорення політики, релігії та королівської сім'ї), прихильність до конкретики (вживання «it's a fact», «in actual fact», «as a matter of fact»), небагатослівність і лаконічність («Sorry?» замість «Could you say the same thing again?»)). Своєю появою стереотипи зобов'язані міжкультурним або міжетнічним контактам, коли виявляються найбільш типові риси, характерні для того чи іншого народу або культури, і залежно від цих характерних ознак і якостей вони підрозділяються на групи (категорії). Так поступово складаються етнокультурні стереотипи, що є узагальненими уявленнями про типові риси, характерні для якого-небудь народу або його культури. Реальним носієм стереотипів є група, і тому саме в досвіді групи слід шукати коріння стереотипу. У повсякденному житті найбільшого поширення набули етнічні стереотипи – стійкі думки про представників одних національних груп з погляду інших. Такого роду стереотипи-кліше стають основними детермінантами спілкування для представників відповідних груп, де ці стереотипи поширені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Easthope, A. (1981). *Englishness and national culture*. London.
2. Lippmann, W. (1992). *Public opinion*. New York, NY: Harcourt.
3. Paxman, J. (1999). *The English: A portrait of a people*. London: Penguin Books.
4. Priestley, J. B. (1973). *The English*. London.
5. Wood, F. T., & Hill, R. (1980). *Dictionary of English colloquial idioms*. London: Macmillan.